

Slovenská justiční reforma

03.března 2005 Jiří Pospíšil

Koncem ledna jsem se svými kolegy z právního týmu stínového resortu spravedlnosti navštívil Slovenskou republiku. Slovenští kolegové nám připravili velmi bohatý program.

Pracovně jsme se setkali se státními tajemnicemi ministerstva spravedlnosti Lucií Žitňanskou a Lubomírou Zlochovou, s předsedou Slovenské advokátní komory Štefanem Detvaiem a dále s předsedou Nejvyššího soudu SR Milanem Karabínem a jako již tradičně s poslanci Ústavně právního výboru Národní rady SR.

Cílem našich pracovních schůzek bylo získat informace o podobě reformních kroků, které provádí slovenská vláda na úseku práva a justice. Obecně lze říci, že slovenská vláda věnuje právu a justici velkou pozornost. Rychlost soudního rozhodování je tak jednou z priorit Dzurindovy vlády. Ministerstvo spravedlnosti SR se snaží reformovat justici a právní řád komplexními, globálními reformami, zaměřenými na zkvalitnění práva a institucionální změny slovenské justice. Tímto svým přístupem se slovenská politická reprezentace výrazně liší od současné české vlády, která resortu spravedlnosti věnuje minimální pozornost. Není žádným tajemstvím, že poslední tři ministři spravedlnosti ČR neprosadili pro zrychlení a zkvalitnění činnosti české justice žádná opatření.

Zájem slovenské politické reprezentace o právo a justici lze dokumentovat na mnohých příkladech. Zejména na úseku práva, které se dotýká podnikatelů, Slovensko předčilo ČR. Slovenská republika má již platný a více než rok účinný zákon, který nově upravuje zápisy do obchodních rejstříků. V ČR se obdobný zákon v tuto chvíli teprve projednává na půdě parlamentu. Zatímco česká vláda není schopna připravit solidní zákon o konkurzu a vyrovnání, na Slovensku již přijali moderní konkurzní zákon, který nabude účinnosti v nejbližší době. Slovenští kolegové jen obtížně chápali fakt, že takovéto složité a rozsáhlé právní předpisy (obchodní rejstřík, konkurzní zákon), se v ČR prosazují skrze poslancecké iniciativy a jsou součástí justiční minireformy opoziční ODS. Jen stěžejí se totiž vysvětluje, že to, co nejsou schopny připravit týmy úředníků pracujících pro současnou českou vládu, připraví několik nadšenců ve stínovém resortu spravedlnosti.

Ostatně justiční minireforma ODS se pro Slováky stala též inspirací. Slovenské kolegy velmi zaujala novela občanského soudního řádu z naší dílny, jež omezuje takzvaný „soudní ping-pong“. Jde o novelu, která posiluje prvky tzv. apelačního odvolacího řízení, což v praxi znamená, že omezuje možnosti odvolacích soudů (nejčastěji krajských) vracet jednotlivé soudní případy z formálních důvodů soudům prvního stupně. Právě tento jev - přeposílání si spisů mezi soudními instancemi - vede k neúměrné délce soudních řízení. Lze s velkou pravděpodobností tvrdit, že právě tato naše novela bude pro slovenské kolegy inspirací při zavádění obdobného principu do slovenského občanského soudního řádu.

Zajímavou zkušeností též pro nás byla diskuse o nových trestních zákonech, jež v tuto chvíli projednává Národní rada SR. I u nás se v tuto chvíli v Poslanecké sněmovně PČR projednává nový trestní zákoník. Musím však říci, že situace na první pohled zdánlivě obdobná, se při bližším zkoumání jeví jako zcela odlišná. Nové trestní zákony se na Slovensku totiž po právu těší výrazné pozornosti politické reprezentace a slovenští poslanci považují tyto zákony za jedny z nejdůležitějších, které přijímají v tomto volebním období. Není divu, kvalitní trestní zákon má totiž platit několik desítek let a výrazně ovlivní trestní politiku státu. Zcela odlišně se však chová naše vláda. Sice po určitém váhání předložila do parlamentu nový trestní zákoník, který však není doprovázen novým trestním řádem. Co však lze naší vládě nejvíce vytknout, je výrazný nezájem o osud takto zásadního zákona na půdě Parlamentu. Jak lze jinak označit stav, kdy například ministr spravedlnosti současně

vlády se ani jednou nedostaví na jednání ústavně právního výboru ve chvíli, kdy se tam takto zásadní právní předpis projednává?

Samozřejmě je třeba říci, že slovenská justiční reforma má i své slabší stránky. Za ne zcela nejšťastnější bych osobně označil podobu slovenské justiční samosprávy. Slovensko zavedlo speciální orgán zvaný Soudní rada SR, na který byla delegována část působnosti ministra spravedlnosti. Tento samosprávný orgán měl vést k větší nezávislosti a efektivnosti slovenské justice. V praxi se však ukazuje, že takovýto kolektivní orgán, ve kterém je z 18 jeho členů více než polovina soudců, k vyšší efektivitě nepřispívá. Stává se totiž, že v určitých oblastech je při svém rozhodování příliš těžkopádný a obtížně se v něm nachází potřebná většina. Příkladem může být volba kárných senátů, které mají rozhodovat o kárné odpovědnosti soudců. Soudcovská rada zatím nebyla schopna shodnout se na jejich personálním obsazení. Toto má samozřejmě vliv na chod celé justice. Pro nás z toho plyne poučení, že tzv. samospráva justice, kdy část působnosti resortu spravedlnosti nevykonává ministerstvo, ale nějaký kolektivní orgán, ve kterém jsou zastoupeni soudci, není samospasitelným lékem na problémy justice, ale naopak za určitých okolností může vést ke komplikacím a jejímu ochromení.

I přes odlišný pohled na samosprávu justice musím říci, že oceňuji přístup slovenských kolegů k reformě justice a právního řádu. Na rozdíl od České republiky, kde se ministr spravedlnosti vyjadřuje lacinými populistickými prohlášeními typu věková hranice trestní odpovědnosti mladistvých, slovenští kolegové se snaží k reformě justice a práva přistupovat seriózně a postupně řešit jednotlivé problémy. Slovensko je tak pro nás inspirací nejen v oblastech ekonomických - konkrétně v oblasti daňových reforem - ale též v oblasti justičních reforem.